

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่ออุปสงค์และอุปทานของการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์

ในอำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

THE STUDY OF DEMAND AND SUPPLY FACTORS THAT INFLUENCE TO BUDDHIST ART TOURISM IN AMPHUR PAK THONG CHAI, NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

สายสุนีย์ จັบโจร

SAISUNEE JABJONE

สามารถ จັบโจร

SAMART JABJONE

เปรมวิทย์ ท่อแก้ว

PREMWIT TAWKAEW

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

NAKHON RATCHASIMA RAJABHAT UNIVERSITY

นครราชสีมา

NAKHON RATCHASIMA

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยและความต้องการของนักท่องเที่ยว ความพร้อมของวัดในการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ และเสนอแนวทางการจัดเส้นทางท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ (ปักธงชัย-ลำพระเพลิง) อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ประชากร คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดนครราชสีมา กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรทาโร่ ยามาเน่ ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น (ค่า IOC=0.67-100) ด้วยการสุ่มแบบบังเอิญ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุที่จำพรรษา ณ วัดในอำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 10 วัด รวม 79 รูป ใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง วัดละ 1 รูป รวม 10 รูป โดยใช้แบบสำรวจวัดและแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสรุปเนื้อหาและแบ่งเป็นหมวดหมู่ ผลการศึกษาพบว่า ภาพรวมความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.20$, S.D.=0.70) และภาพรวมต้องการให้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.11$, S.D.=0.72) จากการสัมภาษณ์ พบว่า ร้อยละ 100 มีความพร้อมที่จะส่งเสริมให้วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม โดยควรมีการจัดการด้าน การปรับปรุงทัศน ความสะดวก ความปลอดภัย ป้ายบอกทาง การจัดทำข้อมูลประชาสัมพันธ์ในช่องทางต่างๆ วางแผนการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว และควรมีการจัดเส้นทางท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ที่เชื่อมต่อกับแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจและสามารถเดินทางได้ในหนึ่งวัน

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์, อุปสงค์ทางการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์, อุปทานทางการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์

ABSTRACT

The objectives of this research were to study the factors and needs of tourists, the availability of temple for Buddhist Art Tourism and to offer the guidelines for organizing the Buddhist art travel routes (Pak Thong Chai-Lamphraphloeng) in Pak Thong Chai, Nakhon Ratchasima Province. The population was the Thai tourists who were visited the area. The sample size was determined by the Taro Yamane formula. The sample population was 400 people and used the Questionnaire (IOC=0.67-100) by an accidental sampling. The data were analyzed by using mean and standard deviation. In addition, totally 79 abbots or monks from 10 temples who lived in Pak Thong Chai district Nakhon Ratchasima Province were selected by purposive sampling of 10 persons and used the survey form and semi-structured interview to analyze the data by summarizing the content and classify the data. The results showed that the overall opinion was at a high level. (\bar{X} =4.20, S.D.=0.70) and the overall needs of tourists towards the development of Buddhist tourism at a high level (\bar{X} =4.11, S.D.=0.72). From the interview, it was found that 100 percent were availability to promote the temple as a tourist attraction, historical and cultural learning resources. However, the temples should manage their landscape, cleanliness, safety, signs, and preparations of public relations information in various channels and plan to develop of tourist attractions. In addition, it should be a route of Buddhist art tourism that connects to the interesting tourist attractions with one-day trip travelling.

Keywords : Buddhist art tourism, Demand of buddhist art tourism, Supply of buddhist art tourism

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว นับเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทอย่างยิ่งต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย และเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถเติบโตได้อย่างต่อเนื่อง รายงานของสภาการเดินทางและการท่องเที่ยวโลก (World Travel and Tourism Council : WTTC) ระบุว่า ในปีพ.ศ. 2559 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีมูลค่าประมาณ 82.50 พันล้านเหรียญสหรัฐ คิดเป็นร้อยละ 20.60 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศทั้งหมด (World Travel and Tourism Council, 2017, online) หากพิจารณานักท่องเที่ยวขาเข้าจะพบว่าในปี พ.ศ. 2559 ประเทศไทยมีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติขาเข้าเติบโต ขึ้นจากปี พ.ศ. 2558 เกือบร้อยละ 917 และคาดว่าจะเติบโตขึ้นอีกร้อยละ 10.30 ในปี พ.ศ. 2560 (กรมการท่องเที่ยว, 2560, น. 1) ตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมาประเทศไทยตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวในฐานะเป็นกลไกหลักในการช่วยรักษาเสถียรภาพและขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ในทางปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยกำหนดบทบาทของกลไกการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวทุกระดับ ยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ฉบับที่ 4 (2560-2564) ให้ความสำคัญในการผลักดันการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีหลายประการ เช่น การพัฒนาการท่องเที่ยวคุณภาพ การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ท้องถิ่น การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการยกระดับภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวไทย ในสายตานักท่องเที่ยวทั่วโลก การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศในการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามแนวคิด “ประเทศไทย 4.0” ซึ่งจะต้องร่วมมือกันในการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของภูมิภาค บนฐานความโดดเด่นและความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและความเป็นไทย เน้นการฟื้นฟูพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณสถานในเชิงพื้นที่ และเสริมสร้างเอกลักษณ์ความเป็นไทย รวมทั้งการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตชุมชนและภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อสร้างสินค้าและแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ แก่ธุรกิจการท่องเที่ยวไทย เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของตลาดโลก (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2559, น. 3-4)

การท่องเที่ยว เป็นการเคลื่อนไหวของมนุษย์ในลักษณะการเดินทางออกจากที่พักอาศัยปกติไปยังสถานที่ต่าง ๆ ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อตอบสนองความอยากรู้อยากเห็น ความรู้ ความเข้าใจ และความต้องการได้รับการพักผ่อน ทั้งทางร่างกายและจิตใจ และมีความสุขทุกครั้งหลังการเดินทางท่องเที่ยว อุปสงค์การท่องเที่ยว (Tourism demand) คือ ปริมาณความต้องการของนักท่องเที่ยวในการเดินทางไปใช้บริการรวมถึงไปซื้อสินค้าในสถานที่ท่องเที่ยวหรือจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวมีความต้องการ ความสามารถและความเต็มใจจ่ายซื้อสินค้าและบริการ ที่กำหนดไว้ในเวลานั้น ซึ่งอุปสงค์การท่องเที่ยวแตกต่างกันขึ้นกับปัจจัยต่าง ๆ ประกอบด้วย ฤดูกาลท่องเที่ยว ระยะเวลาพัก การเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ ความรู้สึกประทับใจ สมัยนิยม และรูปแบบของพาหนะเดินทาง ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนส่งผลต่ออัตราการท่องเที่ยว (ชลดา แสนคำเรือง และกิตติพันธ์ คงสวัสดิ์เกียรติ, 2556, น. 236) อุปทานการท่องเที่ยว (Tourism supply) คือ การเสนอบริการผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวที่ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวนำเสนอและสามารถทำการขายได้ภายในระยะเวลาที่กำหนดให้ ณ ระดับอัตราค่าบริการต่าง ๆ กัน เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และเป็นปัจจัยหนึ่งที่ตั้งใจให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว (อนันต์ เขียวชาวกิจการ, 2553, น. 34) ปัจจุบันอุปสงค์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวมีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น ตามวัตถุประสงค์และความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งเหตุจูงใจในการเดินทางของคนในสังคมปัจจุบันมีการแปรผันไปตามค่านิยม ความต้องการ สถานที่ และลักษณะของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนโลก การพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเท่านั้นจะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ เนื่องจากนักท่องเที่ยวไม่ต้องการแค่ความเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องการได้รับความรู้จากแหล่งท่องเที่ยว ได้เรียนรู้วัฒนธรรม (นิศา ชักกุล, 2559, น. 12) การท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ ที่ถือเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมอย่างมากในประเทศไทย ซึ่งนักท่องเที่ยวจำนวนมากนิยมเดินทางไปวัดหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เพื่อร่วมกิจกรรมทางศาสนาและการปฏิบัติธรรมตามศรัทธา ความเชื่อว่าการได้มาสักการะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ร่วมทำบุญ บริจาคทาน จะนำความเป็นสิริมงคล มาสู่ชีวิต และทำให้จิตใจผ่องใส มาสู่ผู้ปฏิบัติ อีกทั้งวัดเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่น อันเป็นแหล่งรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้งเชื่อมโยงความเป็นมาทางวัฒนธรรมกับชุมชน และการตั้งถิ่นฐานของชุมชน เนื่องจากวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจที่สำคัญของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (พรหมธิดา เหล่าพวงศักดิ์, 2559, น. 48) ทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศนิยมมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ทั้งที่มาเพื่อหาความรู้และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในหลากหลายรูปแบบ รวมทั้งรูปแบบการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ในช่วงตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ยกตัวอย่างเช่น โครงการท่องเที่ยวธรรมะ 9 วัด โครงการท่องเที่ยวกราบรอยพระแก้วมรกต เป็นต้น กิจกรรมดังกล่าวล้วนเป็นกิจกรรมการตลาดท่องเที่ยวที่เน้นเจาะกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้เพื่อขยายฐานนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีและการท่องเที่ยวที่มีเรื่องราว ซึ่งการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่จะทำให้ใจเบิกบาน ควบคู่ไปกับความรู้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว (ประทีป พิษทองกลาง, 2558, น. 120-121)

จังหวัดนครราชสีมา เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่มากที่สุดในประเทศไทย มีประชากรมากเป็นอันดับ 2 ของประเทศ และเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีวัดเป็นจำนวนมาก รวมทั้งสิ้น 2,088 วัด (สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดนครราชสีมา, 2561, ออนไลน์) มีวัดที่มีชื่อเสียง มีสถาปัตยกรรมที่มีความโดดเด่น มีประวัติศาสตร์ และมีพระภิกษุที่ประชาชนให้ความเลื่อมใสศรัทธา เป็นจำนวนมาก อำเภอปักธงชัย เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดนครราชสีมาที่มีวัดเป็นจำนวนมากถึง 103 วัด ซึ่งในจำนวนวัดที่มีอยู่นั้นเป็นวัดที่มีชื่อเสียง มีเรื่องราวประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม ประติมากรรมและจิตรกรรมฝาผนังที่เก่าแก่ เช่น วัดนกออก วัดหน้าพระธาตุ วัดพระเจ้าคอกหัก วัดพระเพลิง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีโบราณสถาน โบราณวัตถุ จำนวนมากที่ควรค่าสำหรับนักท่องเที่ยวได้ไปเที่ยวชม เช่น ปราสาทบ้านปราสาท (ปราสาทสระน้อย) กู่เกษม หรือปราสาทบึงคา โนนหินตั้ง ปราสาทศิลาแลงวัดหนองชุมแสง ปราสาทหินนาแค ปราสาทสระหิน และกู่สระพัง เป็นต้น อำเภอปักธงชัยนับว่าเป็นอีกอำเภอหนึ่งในจังหวัดนครราชสีมาที่มีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ เนื่องจากมีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว

ที่หลากหลาย มีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง เช่น เขื่อนลำพระเพลิง จิมทอมป์สันฟาร์ม ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีของฝากของระลึกที่ขึ้นชื่อของอำเภอบึงระจักษ์ ยกตัวอย่างเช่น ผ้าไหมปักธงชัย เส้นหมี่ตะคุ ข้าวหลามนกออก ถั่วงอกวังหมี ไข่เค็ม และขนมปังเอี๊ยด ฯลฯ (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบึงระจักษ์ จังหวัดนครราชสีมา, 2559, ออนไลน์) มีการคมนาคมสะดวกสามารถเชื่อมต่อไปยังสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ได้ โดยเฉพาะเส้นทางปักธงชัย-ลำพระเพลิง มีวัดกระจายตัวอยู่ในหมู่บ้าน ตำบลต่าง ๆ ตลอดเส้นทางจำนวน 34 วัด มีวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชนที่น่าสนใจ ประกอบกับใกล้แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง มีทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ในอำเภอบึงระจักษ์ จึงการสร้างทางเลือกใหม่ทางการท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยว นอกจากจะได้รับความสนุกสนาน เพลิดเพลินแล้ว ยังสามารถเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของวิถีชีวิตของชุมชน คติความเชื่อ และได้รับความสุขใจ

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาปัจจัยและความต้องการของนักท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ในอำเภอบึงระจักษ์ จังหวัดนครราชสีมา เพื่อนำข้อมูลที่ได้ขึ้นมาทำการวิเคราะห์หาแนวทางการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ในอำเภอบึงระจักษ์ จังหวัดนครราชสีมา และนำเสนอเส้นทางทางการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ต้นแบบ (เส้นทางปักธงชัย-ลำพระเพลิง) เพื่อเป็นอีกหนึ่งทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในอำเภอบึงระจักษ์ จังหวัดนครราชสีมา และส่งเสริมให้ท้องถิ่นนำทรัพยากรที่มีคุณค่าในชุมชนมาใช้ได้อย่างถูกต้อง และสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ของจังหวัดนครราชสีมา สามารถนำไปพัฒนาเป็นเส้นทางทางการท่องเที่ยวต่อไปในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ในอำเภอบึงระจักษ์ จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาความต้องการและความพร้อมของวัดในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ในอำเภอบึงระจักษ์ จังหวัดนครราชสีมา

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้แนวทางการจัดการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว
2. เพิ่มทางเลือกใหม่ในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ที่ได้ทั้งด้านจิตใจ ความสุขใจ ความรู้ และความเพลิดเพลิน
3. ผลการศึกษาสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ก่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไปในอนาคต
4. ภาครัฐสามารถนำข้อมูลที่ได้รับมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยมีการวางแผน และกำหนดนโยบายในการส่งเสริมและสนับสนุนให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methods research) ด้วยวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดนครราชสีมา ในปี 2559 จำนวน 5,124,864 คน (กรมการท่องเที่ยว, 2560, น. 8) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน (Yamane, 1973, p. 727-728) ได้เท่ากับ 399.97 ดังนั้นในงานวิจัยนี้ ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ด้วยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) และเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุที่จำพรรษา ณ วัดในอำเภอบึงระจักษ์ จังหวัดนครราชสีมา โดยผู้วิจัยลงพื้นที่สำรวจข้อมูลวัด จำนวน 10 วัด พบว่า มีเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุที่จำพรรษา รวม 79 รูป ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) จาก 10 วัด ๆ ละ 1 รูป รวม 10 รูป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ในอำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน นำข้อมูลที่ได้มาหาค่าความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ทุกข้อ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสำรวจข้อมูลวัด เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป และบันทึกสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว และแบบสัมภาษณ์เจ้าอาวาสเรื่องปัจจัยที่มีผลต่ออุปทานของการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ในอำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา

ขั้นตอนการดำเนินการและเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่ศึกษา โดยศึกษาจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ ภาพถ่าย ที่เกี่ยวข้องเบื้องต้นของสถานที่ท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ ในอำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ห้องสมุด และข้อมูลจากชุมชนหรือพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้าใจและเรียนรู้เบื้องต้น จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อให้ข้อมูลที่ได้เหมาะสมสำหรับการนำไปใช้ต่อไป

2. สำรวจและเก็บข้อมูลในการลงพื้นที่ ทำการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรและศักยภาพทางการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ในพื้นที่ เพื่อให้ได้ข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่การท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ในอำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา

3. เก็บรวบรวมความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว (อุปสงค์) และความพร้อมของวัด (อุปทาน) ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ ในเส้นทางปรางค์ชัย-ลำพระเพลิง อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติด้วยการหา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสรุปประเด็นเนื้อหา แยกประเด็นคำตอบเป็นหมวดหมู่

4. วิเคราะห์และสรุปแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ อำเภอปรางค์ชัย (เส้นทางปรางค์ชัย-ลำพระเพลิง) โดยเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ต้นแบบ (เส้นทางปรางค์ชัย-ลำพระเพลิง) ที่ผ่านแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นในด้านจิตรกรรม ประติมากรรม และวัฒนธรรม ประเพณี ที่มีความเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ของชุมชน ผู้คนที่อาศัยในชุมชน ผู้อุปถัมภ์วัด ผู้สร้างงานศิลปกรรม ที่สามารถแสดงถึงแนวคิดทางด้านคติความเชื่อ ความคิดทางด้านงานช่าง ความคิดทางด้านพิธีกรรม ในอำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาปัจจัยและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ในอำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 1 ปัจจัยและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์

ด้าน	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. ด้านประวัติศาสตร์และศิลปกรรม	4.22	0.68	มาก
2. ด้านการจัดกิจกรรมทางศาสนา	4.00	0.71	มาก
3. ด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก	4.35	0.67	มาก
4. ด้านสภาพแวดล้อมและชุมชน	3.96	0.94	มาก
5. ด้านการประชาสัมพันธ์	4.46	0.69	มาก
รวมเฉลี่ย	4.20	0.70	มาก

จากตารางที่ 1 นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.20$, S.D.=0.70) โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการต้องการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์มากที่สุด คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ ($\bar{X}=4.46$, S.D.=0.69) รองลงมา คือ ด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ($\bar{X}=4.35$, S.D.=0.67) และด้านประวัติศาสตร์และศิลปกรรม ($\bar{X}=4.22$, S.D.=0.68) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์

ด้าน	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. การเพิ่มคุณค่าการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์	4.43	0.60	มาก
2. การบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว	3.74	0.75	มาก
3. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์	4.17	0.71	มาก
รวมเฉลี่ย	4.11	0.72	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการวิเคราะห์ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการทิศทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ พบว่า โดยภาพรวมต้องการให้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.11$, S.D.=0.72) โดยให้ความสำคัญอันดับแรก ในการเพิ่มคุณค่าการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ ควรพัฒนาและอนุรักษ์ความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม และพุทธศิลป์ที่สร้างความประทับใจต่อผู้พบเห็น ($\bar{X}=4.43$, S.D.=0.60) รองลงมา คือ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ ควรมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณค่าทางด้านจิตใจ เช่น การสวดมนต์ข้ามปี การวิปัสสนากรรมฐาน เป็นต้น ($\bar{X}=4.17$, S.D.=0.71) และการบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ควรรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว ให้มีความสะอาด สวยงาม น่าเยี่ยมชม ($\bar{X}=3.74$, S.D.=0.75)

2. ผลการวิเคราะห์ความต้องการและความพร้อมของวัดในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก เจ้าอาวาส จำนวน 10 รูป พบว่า ร้อยละ 100 มีความพร้อมที่จะส่งเสริมให้วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เนื่องจากมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามวันสำคัญทางศาสนาเป็นประจำ ดังนั้นการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวจะทำให้คนมาทำบุญ รู้จักเข้าวัด รู้จักวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม และยังช่วยให้ชุมชนรอบวัดมีรายได้ ในส่วนของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมของวัด หรือสนับสนุนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิง พุทธศิลป์ พบว่า ร้อยละ 100 ให้การสนับสนุนทุกกิจกรรมที่ทางวัดจัด และให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือและทำนุบำรุงรักษาวัด ร้อยละ 100 พบว่า คนในชุมชนมีความร่วมมือที่ดีกับวัด และให้การสนับสนุนทุกกิจกรรม โดยเข้ามาช่วยเหลือวัดทั้งด้านกำลังทรัพย์และกำลังกายตลอดมา เนื่องจากวัดเป็นศูนย์รวมของกิจกรรมภายในชุมชน ตั้งแต่เด็กจนถึงคนชรา มีกิจกรรมด้านศาสนาตลอดทั้งปี ด้านกิจกรรมทางศาสนาที่วัดและชุมชนสามารถร่วมกันพัฒนา เพื่อเป็นกิจกรรมเด่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่า ร้อยละ 100 เห็นว่า กิจกรรมที่ทำอยู่น่าจะเพียงพอต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ ขาดเพียงแต่การประชาสัมพันธ์ ร้อยละ 90 ควรปลูกฝังให้เด็กเยาวชนและประชาชนหันมาเข้าวัดมากขึ้น ควรจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังให้รักในพุทธศิลป์ ร้อยละ 10 เห็นว่า ควรเพิ่มกิจกรรมทางศาสนาเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจ เช่น การสวดมนต์ รดน้ำมนต์ เป็นต้น

ในส่วนของการปรับปรุงเพื่อเตรียมความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ พบว่า ร้อยละ 80 อยากปรับปรุงพื้นที่ให้เหมาะสมเพื่อที่จะจัดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว เช่น หิ้งน้ำ ศูนย์ประชาสัมพันธ์ ป้ายบอกทาง เป็นต้น เพราะวัดส่วนใหญ่มีต้นไม้ร่มรื่น เหมาะแก่การทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ ร้อยละ 20 อยากให้บูรณะวัดในพื้นที่ต่าง ๆ

เช่น ทาสี ปรับพื้นที่ภูมิทัศน์ เพื่อจะได้ทำให้วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว ด้านการทำการประชาสัมพันธ์กิจกรรมหรือเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับวัดให้นักท่องเที่ยว พบว่า ร้อยละ 75 ไม่มีการประชาสัมพันธ์อย่างเป็นทางการเป็นประจำ ส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่หรือเป็นญาติพี่น้องที่กลับมาเยี่ยมญาติ ร้อยละ 25 มีการประชาสัมพันธ์ โดยเจ้าภาพหรือหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องประชาสัมพันธ์ให้ เช่น งานทอดกฐิน งานผ้าป่าสามัคคี งานทำบุญตามเทศกาล เป็นต้น

3. แนวทางการจัดการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ในอำเภอปรางค์กู่ จังหวัดนครราชสีมา

สรุปแนวทางการจัดการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์เรียงลำดับตามความสำคัญ ดังนี้

3.1 ด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก การปรับปรุงภูมิทัศน์ เช่น ต้นไม้ สวนหย่อม ไม้ประดับ สระน้ำ ให้มีความสวยงาม ร่มรื่น โดยเฉพาะบริเวณลานปฏิบัติธรรม โบสถ์ หรือ โบราณสถาน มีการรักษาความสะอาดภายในวัดและบริเวณชุมชน มีการจัดทำป้ายข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ ความเก่าแก่ ของโบสถ์ สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ที่มีคุณค่า มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน โดยเฉพาะบริเวณทางเข้า การประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาล การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ศูนย์ข้อมูลท้องถิ่น โรงเรียน เป็นต้น เพื่อจัดตั้งศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว จัดทำข้อมูลประชาสัมพันธ์ในช่องทางต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวรู้จักกิจกรรมและความสำคัญของวัด ในส่วนของหน่วยงานส่วนท้องถิ่น จัดสรรงบประมาณเพื่อบูรณะฟื้นฟูโบราณสถาน หรือโบราณวัตถุ ตลอดจนการพัฒนาเส้นทางคมนาคมให้สะดวกและปลอดภัย และหน่วยงานภาครัฐร่วมกับชุมชนรอบวัด พัฒนาบริเวณรอบชุมชนให้น่าอยู่ การปลูกจิตสำนึกเพื่อการดูแลทรัพยากรและสภาพแวดล้อมรอบชุมชนและรอบแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น พัฒนาสินค้า อาหารประจำถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวรอบชุมชนทางอ้อม และเป็นการสร้างรายได้ให้ชุมชน

3.2 ด้านการจัดการด้านการท่องเที่ยว เพื่อการวางแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์อย่างชัดเจนให้มีแนวทางในการพัฒนาร่วมกับชุมชน โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมที่เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ เช่น กิจกรรมในช่วงเทศกาลวันหยุดยาว หรือกิจกรรมช่วงเทศกาลสำคัญ เพื่อให้ตรงกับวันหยุดหรือเทศกาล ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถวางแผนการท่องเที่ยวได้ล่วงหน้า

3.3 ด้านการประชาสัมพันธ์ ควรมีการจัดทำและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ผ่านสื่อต่าง ๆ การหาเส้นทางท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ เช่น เส้นทางปรางค์กู่-ลำพระเพลิง เพื่อเชื่อมต่อเส้นทางท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์กับแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของอำเภอปรางค์กู่ เช่น จิมทอมสันฟาร์ม เขื่อนลำพระเพลิง เป็นต้น โดยเฉพาะช่วงเทศกาลเพื่อประชาสัมพันธ์และเป็นทางเลือกให้นักท่องเที่ยว เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวสามารถมีข้อมูลที่ใช้ในการวางแผนการเดินทางได้ล่วงหน้า

3.4 ด้านการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์กับแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถรับรู้เส้นทางท่องเที่ยวที่เป็นทางเลือก เพื่อผสมผสานความสนใจและทางกายไปควบคู่กัน ซึ่งการจัดเส้นทางส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ ที่สามารถเชื่อมต่อและผ่านจุดท่องเที่ยวที่สำคัญ ที่มีชื่อเสียง ผ่านวิถีชุมชนที่ผลิตสินค้าพื้นบ้าน มีอาหารพื้นถิ่น และมีทัศนียภาพทางธรรมชาติที่สวยงาม และเป็นเส้นทางที่สามารถเดินทางได้ในหนึ่งวัน ตัวอย่างเช่น การจัดเส้นทางบุญ 10 วัด (เส้นทางปรางค์กู่-ลำพระเพลิง) ใช้เวลาเดินทางประมาณ 93 นาที ระยะทาง 49.9 กิโลเมตร ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 เส้นทางท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ 10 วัด (เส้นทางปักธงชัย-ลำพระเพลิง)

ที่	ต้นทาง	ปลายทาง	ระยะทาง (ก.ม)	เวลาเดินทาง (นาที)	เส้นทาง หมายเลข
1	วัดหน้าพระธาตุ	วัดใหญ่สุขัง	5.1	7	2238
2	วัดใหญ่สุขัง	วัดวังวาริวน	3.5	6	2421
3	วัดวังวาริวน	วัดพุดลาไหล	5.8	8	2072
4	วัดพุดลาไหล	วัดคีรีสามัคคี	2.0	4	2072
5	วัดคีรีสามัคคี	วัดป่ามะกอกงาม	7.2	10	2072
6	วัดป่ามะกอกงาม	วัดตะขบ	5.2	10	2421
7	วัดตะขบ	วัดป่าศรีโพธิ์ญาณ	5.7	9	2421
8	วัดป่าศรีโพธิ์ญาณ	วัดป่าเขาจำปา	5.1	11	2421
9	วัดป่าเขาจำปา	วัดห้วยแก้วสันติธรรม	10.3	17	1021
10	วัดห้วยแก้วสันติธรรม	(ทางตัด) นครราชสีมา-กบินทร์บุรี	8.6	11	1021
รวมระยะทางทั้งสิ้น			49.9	93	

ภาพที่ 1 เส้นทางท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ เส้นทางปักธงชัย-ลำพระเพลิง

ที่มา : ภาพแสดงเส้นทางท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ 10 วัด ด้วยโปรแกรมPhotoshop CS6 เมื่อ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2559 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

จากรายละเอียดเส้นทางเดินทางดังแสดงภาพที่ 1 จุดท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ จำนวน 10 วัด ที่ตั้งอยู่บนเส้นทางปักธงชัย-ลำพระเพลิง ประกอบด้วย วัดหน้าพระธาตุ วัดใหญ่สุขัง วัดวังวาริวน วัดพุดลาไหล วัดคีรีสามัคคี วัดป่ามะกอกงาม วัดตะขบ วัดป่าศรีโพธิ์ญาณ วัดป่าเขาจำปา และวัดห้วยแก้วสันติธรรม การเดินทางเริ่มต้นจากถนนปักธงชัย (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 304) เลี้ยวซ้ายเข้าสู่ทางเข้าบ้านตะคุ (ทางหลวงชนบทหมายเลข 2238) ซึ่งตลอดเส้นทางนี้จะเดินทางผ่านไปยังแหล่งผลิตหมี่โคราชปรั่งสำเร็จที่มีชื่อเสียงจำนวนมาก และบริเวณสองข้างทางมีของฝากของที่ระลึก สินค้าโอท็อป และผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ภายในชุมชน โดยผ่านสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง เช่น จิมทอมสันฟาร์ม เขื่อนลำพระเพลิง และสวนเกษตรอินทรีย์

จากการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ 10 วัด เส้นทางปักษ์ธงชัย-ลำพระเพลิง พบว่า มีหลายแห่งที่มีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ มีความพร้อมในการให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์เป็นวัดที่มีจุดเด่นด้านประติมากรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม วัตถุมงคล โบราณวัตถุ ธรรมชาติที่สวยงาม ประเพณี กิจกรรมทางศาสนา ฯลฯ ตลอดจนมีความพร้อมที่สามารถส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ได้ ดังนี้

ตารางที่ 4 สรุปข้อมูลทรัพยากรของแหล่งการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ 10 วัด (เส้นทางปักษ์ธงชัย-ลำพระเพลิง)

ชื่อวัด	ทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยว
<p>1. วัดหน้าพระธาตุ (วัดตะคุ) ตำบลตะคุ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - ด้านสถาปัตยกรรม มีอุโบสถแบบอีสาน และเจดีย์ ที่เก่าแก่ สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 และหอไตรกลางน้ำ ลักษณะเรือนไทยทรงพื้นเมืองอีสาน สร้างในสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ใช้สำหรับเก็บพระไตรปิฎก - ด้านจิตรกรรม เป็นภาพวาดจิตรกรรมฝาผนัง สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น - ด้านประติมากรรม มีพระพุทธรูป ทั้งเก่าและใหม่ จำนวนมาก
<p>2. วัดใหญ่สุขขัง ตำบลตะคุ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา</p> 	<p>เป็นวัดเก่าแก่ ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2349 ภายในวัดมีความร่มรื่นตามธรรมชาติ มีต้นไม้ใหญ่รายล้อมอยู่ทั่วบริเวณวัด</p> <ul style="list-style-type: none"> - ด้านสถาปัตยกรรม มีอุโบสถ และลานธรรมที่มีเอกลักษณ์ - ด้านประวัติศาสตร์ มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวัดใหญ่สุขขัง ที่มีหนังสือทางด้านประวัติความเป็นมาของวัดและหนังสืออื่น ๆ ไว้สำหรับให้สมาชิกในชุมชนได้ศึกษาหาความรู้ ฐาน เรียนรู้ของวัด - ด้านประติมากรรม มีพระแก้วมรกตที่ทำจากหยก และมีพระประธานภายในศาลาธรรม เป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่
<p>3. วัดวังวารีน ตำบลตุ้ม อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา</p> 	<p>มีลักษณะที่โดดเด่น คือ สถานที่ตั้งวัดอยู่ในคิ่งน้ำอันคดเคี้ยวของลำน้ำพระเพลิง ซึ่งไหลวนรอบวัด เป็นธรรมชาติที่งดงาม มีต้นไม้ที่มีอายุเก่าแก่กว่า 100 ปี อยู่เป็นจำนวนมาก และมีพืชสมุนไพรอยู่ตามริมฝั่งของลำน้ำ มีบรรยากาศร่มรื่น สงบร่มเย็น</p> <ul style="list-style-type: none"> - ด้านสถาปัตยกรรม มีศาลาเกษมขัณฑ์ (เช่น เขมจาโร) ที่มีความสวยงาม ศาลาธรรมกลางน้ำที่เหมาะสมสำหรับการนั่งปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิ และมีสะพานกลางน้ำเชื่อมต่อกับศาลาปฏิบัติธรรม - ด้านประติมากรรม มีวัตถุมงคลเหรียญ หลวงปู่ขึ้น เขมจาโร
<p>4. วัดพุปลาไหล ตำบลสุขเกษม อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา</p> 	<p>ภายในวัดประกอบด้วยสิ่งของที่มีคุณค่าเป็นจำนวนมาก</p> <ul style="list-style-type: none"> - ด้านสถาปัตยกรรม มีอุโบสถที่สวยงาม และอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี (ย่าโม) (จำลอง) - ด้านจิตรกรรม มีภาพวาดประดับที่หน้าประตูทางเข้าโบสถ์ และภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในโบสถ์ - ด้านประติมากรรม รูปปั้นหล่อพระสังกัจจายน์และ พระศรีอารย์ รูปปั้นหล่อหลวงปู่ทวด และเหรียญหลวงพ่อทอง พระครูสุวรรณภิกจาอนุการ วัดพุปลาไหล ซึ่งเป็นพระเกจิอาจารย์ชื่อดัง

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ชื่อวัด	ทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยว
<p>5. วัดศรีสามัคคี ตำบลสุขเกษม อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - ด้านสถาปัตยกรรม พระวิหารศรีงามหรือพระวิหารหลวงพ่อดโต - ด้านประติมากรรม รูปปั้นจำลองหลวงพ่อดโต ขนาดใหญ่ เป็นศูนย์รวมทางจิตใจให้แก่คนในชุมชนกราบไหว้สักการะ - ด้านการอนุรักษ์ประเพณี ได้แก่ พิธีกวนข้าวทิพย์ - ด้านการท่องเที่ยวทางการเกษตร ได้แก่ สวนเกษตรตุมพุกา เป็นศูนย์การเรียนรู้แบบเศรษฐกิจพอเพียง และมีดอกไม้หลากหลายชนิดทั้งไม้ดอกไม้ใบที่สวยงาม ให้ชมตลอดทั้งปี
<p>6. วัดป่ามะกอกงาม ตำบลบ่อปลาทอง อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา</p> 	<p>วัดป่ามะกอกงาม สถานที่ตั้งวัดอยู่บนเขา ทัศนียภาพรอบ ๆ สามารถมองเห็นวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ด้านสถาปัตยกรรม มีอุโบสถเก่าที่ถูกออกแบบไปทางด้านศิลปะขอมหรือเขมรโบราณ - ด้านประติมากรรม มีพระพุทธรูปปางมารวิชัยสีทองเหลืองอร่ามอยู่บนยอดเขาที่สามารถมองเห็นมาแต่ไกล
<p>7. วัดตะขบ ตำบลตะขบ อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - ด้านสถาปัตยกรรม ได้แก่ ศาลาธรรมบรมวิปัสสนากรรมฐาน และอุโบสถที่มีความงดงาม - ด้านประติมากรรม รูปปั้นเจ้าอาวาสแต่ละรูปที่มรดกภาพแล้ว ซึ่งเป็นเคารพบูชาของลูกศิษย์ และสาธุชนทั่วไป พระประธานในศาลาธรรมบรมวิปัสสนากรรมฐาน และโปงโบราณที่มีอายุเก่าแก่กว่า 100 ปี
<p>8. วัดป่าศรีโพธิญาณ (วัดเขื่อนลำพระเพลิง) ตำบลตะขบ อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา</p> 	<p>วัดป่าศรีโพธิญาณ เป็นสาขาวัดหนองป่าพง มีทิวทัศน์ที่สวยงามบรรยากาศร่มรื่น มีภูเขาล้อมรอบ ทอดยาวสุดสายตา มีจุดชมวิวเขื่อนลำพระเพลิง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ด้านสถาปัตยกรรม มีบันไดพญานาคที่ทอดยาวไปถึงองค์พระพุทธรูปปางมารวิชัยขนาดใหญ่ “พระพุทธรศรีโพธิญาณ” - ด้านประติมากรรม องค์พระพุทธรูป “พระพุทธรศรีโพธิญาณ” สีทองขนาดใหญ่ และ พระพุทธรูปองค์เล็ก “หลวงพ่อดโต” ซึ่งเป็นที่กล่าวขานว่ามีความศักดิ์สิทธิ์มาก
<p>9. วัดป่าเขาจำปา ตำบลลำนางแก้ว อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา</p> 	<p>สถานที่ตั้งวัดอยู่บนเขา ล้อมรอบด้วยต้นไม้ มีความร่มรื่น เย็นสบาย อยู่ใกล้กับสถานที่ท่องเที่ยว ได้แก่ เขื่อนลำพระเพลิง และจิมทอมป์สันฟาร์ม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ด้านประติมากรรม มีรูปปั้นพระบรมรูปเหมือน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 และพระฤาษี

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ชื่อวัด	ทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยว
<p>10. วัดห้วยแก้วสันติธรรม ตำบลลำนางแก้ว อำเภอปงระจาย จังหวัดนครราชสีมา</p> 	<p>วัดห้วยแก้วสันติธรรม เป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่แวดล้อมด้วยธรรมชาติ มีความสงบร่มรื่น มีต้นตะเคียนขนาดใหญ่จำนวนมาก</p> <ul style="list-style-type: none"> - ด้านสถาปัตยกรรม มีศาลาการปฏิบัติธรรมที่มีความโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ - ด้านประติมากรรม มีเครื่องปั้นดินเผารุ่นเก่าที่แตกหักจำนวนมาก และบางชิ้นยังคงสภาพสมบูรณ์ และมีพระพุทธรูปเก่าและใหม่ ในรูปแบบปางต่าง ๆ ทั้งขนาดเล็กและใหญ่จำนวนมาก

อภิปรายผล

ผลจากการศึกษาปัจจัยและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ในอำเภอปงระจาย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจระดับมากต่อการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ ปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์มากที่สุด คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ รองลงมา คือ ด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านประวัติศาสตร์และศิลปกรรม ตามลำดับ ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ ส่วนใหญ่ต้องการให้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ ซึ่งให้ความสำคัญในการเพิ่มคุณค่าการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์มากที่สุด รองลงมา คือ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ และการบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ ปรีดา ไชยา (2558, น. 209) ได้ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสกลนคร ประเทศไทย พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในระดับค่อนข้างมากใน 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบจิตวิญญาณ มรดกวัฒนธรรม และศาสนา องค์ประกอบความมีชื่อเสียงพิเศษสำหรับการแนะนำ บอกต่อ และองค์ประกอบตัวกระตุ้นการวางแผนการท่องเที่ยว ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบมีความสัมพันธ์ต่อการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยองค์ประกอบด้านจิตวิญญาณ มรดกวัฒนธรรม และศาสนา มีอิทธิพลต่อการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยมากที่สุด ในขณะที่ความพร้อมของวัดในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ พบว่า มีความพร้อมที่จะส่งเสริมให้วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เนื่องจากมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามวันสำคัญทางศาสนาเป็นประจำ ดังนั้นการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวจะทำให้คนมาทำบุญ รู้จักเข้าวัด รู้จักวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม และยังช่วยให้ชุมชนรอบวัดมีรายได้ ในส่วนของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมของวัด หรือสนับสนุนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศิลป์ พบว่า ชุมชนให้การสนับสนุนทุกกิจกรรมที่ทางวัดจัด และให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือและทำนุบำรุงรักษาวัด พบว่า คนในชุมชนมีความร่วมมือที่ดีกับวัด และให้การสนับสนุนทุกกิจกรรม โดยเข้ามาช่วยเหลือวัด ทั้งด้านกำลังทรัพย์และกำลังกายตลอดมา เนื่องจากวัดเป็นศูนย์รวมของกิจกรรมภายในชุมชน ตั้งแต่เด็กจนถึงคนชรา มีกิจกรรมด้านศาสนาตลอดทั้งปี ด้านกิจกรรมทางศาสนาที่วัดและชุมชนสามารถร่วมกันพัฒนาเพื่อเป็นกิจกรรมเด่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่า กิจกรรมที่ทำอยู่น่าจะเพียงพอต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ ขาดเพียงแต่การประชาสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวซึ่งต้องการรู้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ การประชาสัมพันธ์จะทำให้นักท่องเที่ยวสามารถวางแผนการท่องเที่ยวอย่างจุดหมายที่ต้องการและสามารถเลือกแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์เป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดบุญเลิศ

กตปุณฺณ (สุทธิมาลย์) (2560, น. 88) พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการมาเที่ยววัด เพราะเห็นว่า เป็นแหล่งเรียนรู้ ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น เป็นแหล่งพักผ่อนและให้ความเพลิดเพลินใจได้ดี มีความสวยงามของพุทธศิลป์ภายในวัด โดยเฉพาะการได้รับความรู้และหลักการในทำบุญทำทาน ได้รับแนวทางในการดำเนินชีวิต คือ ไม่ประมาทในชีวิต ดำเนินชีวิต ด้วยความมีสติ และผลที่ได้รับจากการเดินทางมาท่องเที่ยว คือ รู้สึกมีความสุข ในขณะที่ความต้องการการปรับปรุงเพื่อเตรียม ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ พบว่า อยากให้ปรับปรุงพื้นที่ให้เหมาะสมเพื่อที่จะจัดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว เช่น ห้องน้ำ ศูนย์ประชาสัมพันธ์ ป้ายบอกทาง ทาสี ปรับพื้นที่ภูมิทัศน์ เพื่อจะได้ทำให้วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สมบูรณ์ รองรับนักท่องเที่ยวได้ ด้านการทำการประชาสัมพันธ์กิจกรรมหรือเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับวัดให้นักท่องเที่ยว พบว่า มีการประชาสัมพันธ์ ที่เป็นรูปธรรมและจริงจังค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ หรือเป็นญาติพี่น้องที่กลับมาเยี่ยมญาติ บอกต่อ ๆ กันไป นอกจากนี้มีการประชาสัมพันธ์ โดยเจ้าภาพหรือหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องประชาสัมพันธ์ให้ เช่น งานทอดกฐิน งานผ้าป่าสามัคคี งานทำบุญตามเทศกาล เป็นต้น สอดคล้องกับวิจัยของ พระวิสิทธิ์ ฐิตวิสิฐ และคณะ (2560, น. 53) พบว่า วัดแต่ละวัดมีจุดเด่นของศาสนสถานและแหล่งเรียนรู้ ตามประวัติความเป็นมาของแต่ละวัด และด้านความร่วมมือ ของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อวัดในการร่วมกิจกรรมวัดในชุมชนของตนเองเป็นส่วนใหญ่ และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะชมโบราณสถาน และโบราณวัตถุมากกว่าการทำบุญ ในขณะที่การพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์และสามเณร บุคลากรดูแลสถานที่ภายในวัด ส่วนใหญ่ไม่มีการพัฒนาศักยภาพ การจัดสภาพแวดล้อมภายในวัด เพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธ พบว่า มีการจัดสภาพแวดล้อมได้ อย่างสวยงาม สะอาด และเหมาะสมเป็นแหล่งท่องเที่ยว ด้านการสร้างเครือข่าย พบว่า ทุกวัดยังไม่มีการสร้างเครือข่าย แต่ใช้สื่อออนไลน์ประชาสัมพันธ์ของวัด ด้านการสร้างความร่วมมือกับพุทธศาสนิกชนด้วยการมีส่วนร่วม พบว่า มีน้อย เพราะเป็นวัดอยู่ในชุมชนเมือง ประชากรส่วนใหญ่ย้ายถิ่นเพื่อประกอบอาชีพ แนวทางการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะควรมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ มีการอบรมให้ความรู้ทั้งบุคคลในวัดและนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการตระหนัก ในการเที่ยวชมอย่างมีระเบียบทะนุถนอมรู้คุณค่ามีการเผยแพร่หลายภาษา เพื่อประชาสัมพันธ์ แนะนำ ระเบียบปฏิบัติและการร่วมกิจกรรมได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ผลอง พันธุ์จันทร์ (2561, น. 264) นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ส่วนใหญ่ใช้รูปแบบการท่องเที่ยวแบบไปเช้า-กลับเย็น คิดเป็นร้อยละ 60.00

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ ที่สำคัญคือการประชาสัมพันธ์ในช่องทางต่าง ๆ โดยเฉพาะ ความโดดเด่นของวัด ที่มีความสุขทางใจ ยังมีประวัติศาสตร์ ประติมากรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ที่นักท่องเที่ยว สามารถเพลิดเพลินและได้รับความรู้ นอกจากนี้ภูมิทัศน์ ที่งดงาม ร่มรื่น เป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การจัดการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นการเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์กับแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทางเลือกที่น่าสนใจ เช่น การจัดเส้นทางท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ 10 วัด (เส้นทางปึกธงชัย-ลำพระเพลิง) ประกอบด้วย วัดหน้าพระธาตุ วัดใหญ่สุขัง วัดวังวารีนัน วัดพุดลาไหล วัดคีรีสามัคคี วัดป่ามะกอกงาม วัดตะขบ วัดป่าศรีโพธิ์ญาณ วัดป่าเขาจำปา และวัดห้วยแก้วสันติธรรม มีระยะทางรวม 49.90 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทางท่องเที่ยว ประมาณ 93 นาที ซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการเดินทางท่องเที่ยวที่มีเวลาจำกัด แต่เกิดความคุ้มค่าต่อจิตใจ การไหว้พระ ทำบุญ 10 วัด การเที่ยวชมธรรมชาติ และซื้อของฝากของระลึก ในระหว่างเส้นทางท่องเที่ยวดังกล่าว นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ อย่างมากในการสร้างคุณค่าและความสำคัญให้แก่วัดทั้ง 10 แห่ง สามารถใช้มิติทางวัฒนธรรม ประเพณี ความงาม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และจิตรกรรมที่โดดเด่น แสดงถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทาง มาท่องเที่ยวยังวัดดังกล่าวได้เป็นอย่างดี เป็นการกระตุ้นการท่องเที่ยวของอำเภอปักธงชัย และกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ในอำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา ที่ได้จากงานวิจัยนี้ มุ่งเน้นการท่องเที่ยวที่ให้ความสุขทางใจและได้รับความรู้จากพุทธศิลป์ ที่มีความโดดเด่นในด้านประติมากรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประวัติศาสตร์ และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมภายในวัด ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถนำไปวางแผนการท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมต่อการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ไปยังจุดท่องเที่ยวที่สำคัญในอำเภอปรางค์ชัย เป็นทางเลือกการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักท่องเที่ยว ในขณะที่กิจกรรมที่สำคัญของวัดซึ่งมีความหลากหลายและขึ้นอยู่กับช่วงเวลาและเทศกาล ควรมีการทำวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมสำคัญทางพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ เพื่อหาแรงจูงใจ นักท่องเที่ยวที่ต้องการทำบุญควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ นอกจากนี้การเตรียมความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์ ควรมีแผนการดำเนินงานร่วมกันหลายฝ่าย ทั้งในด้านงบประมาณ การบูรณะฟื้นฟู การรวบรวมประวัติข้อมูล การจัดกิจกรรมทางศาสนา ควรมีการร่วมมือกันของ คณะสงฆ์ หน่วยงานการท่องเที่ยวภาครัฐและเอกชน สถาบันการศึกษา บริษัทท่องเที่ยวเอกชน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและชาวบ้านในชุมชน เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การศึกษา และจัดเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมต่อเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศิลป์ เข้ากับแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการท่องเที่ยววิถีวิถี นับเป็นการบูรณาการและส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อตอบรับกับสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีจำนวนมากขึ้น มีกำลังซื้อและความต้องการในการท่องเที่ยวสูงมาก ซึ่งการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงบูรณาการ จะส่งผลต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัย ขอขอบคุณอธิการบดี ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ที่ให้การสนับสนุนงานวิจัยนี้จนสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ขอขอบคุณ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลตะคุ องค์การบริหารส่วนตำบลตะขบ องค์การบริหารส่วนตำบลตุม องค์การบริหารส่วนตำบลสุขเกษม เทศบาลตำบลบ่อปลาทอง และเทศบาลตำบลนางแก้ว ที่ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย ขอกราบหมัสการ เจ้าอาวาส ทั้ง 10 วัด และขอขอบคุณ ชุมชน ประชาชนผู้เข้าไปท่องเที่ยวในวัดเป้าหมายการวิจัย ตลอดจนผู้ประกอบการ ร้านค้า ในอำเภอปรางค์ชัย ที่ได้ให้โอกาส แก่ผู้วิจัยและคณะได้ทำงานวิจัยอย่างมีคุณค่า สามารถเป็นประโยชน์แก่การท่องเที่ยวเชิงพุทธศิลป์ในอำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา ประโยชน์อันเนื่องมาจากรายงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยและคณะ ขอมอบบูชาแด่ คุณพ่อ คุณแม่ และผู้ที่มีส่วนร่วม ในการทำวิจัยครั้งนี้ทุกท่าน คุณค่า ความรู้ และประโยชน์ใด ๆ ที่เป็นกุศลอันเกิดจากวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบกลับคืน แต่ผู้ให้ความช่วยเหลือทั้งที่ได้กล่าวถึงและไม่ได้กล่าวถึงทุกท่านด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2560). *สถิตินักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทย ปี 2559*. กรุงเทพมหานคร : กรมการท่องเที่ยว.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2559). *ยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- ฉลอง พันธุ์จันทร์ (2561). รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวิปัสสนากรรมฐานของนักท่องเที่ยวในพื้นที่อีสานตอนกลาง กรณีจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดมหาสารคาม. *วารสารภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม*, 7(1), 243-267.
- ชลดา แสนคำเรือง และกิตติพันธ์ คงสวัสดิ์เกียรติ. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่ออุปสงค์การท่องเที่ยว: กรณีศึกษา การท่องเที่ยวในจังหวัดเลย. *วารสารการเงิน การลงทุน และการบริหารธุรกิจ*, 3(4), 223-242.

- นิตา ชัชกุล. (2559). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประทีป พีชทองกลาง. (2558). เส้นทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาประเภทเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์, 9*(2-4), 111-123.
- ปรีดา ไชยา. (2558). การท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสกลนคร ประเทศไทย. *วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ, 8*(2016), 223-241.
- พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์. (2559). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มประชาคม เกษียณ จังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, 10*(21), 35-49.
- พระปลัดบุญเลิศ กตปุณโญ (สุทธิมาลัย). (2560). *การจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ : กรณีศึกษาวัดใหญ่ บางปลากรด*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา.
- พระวิสิษฐ์ วิฑูริวิสิฐ และคณะ. (2560). การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธกับการเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิชาการธรรมทรรคน, 17*(3).
- สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดนครราชสีมา. (2561). *บัญชีรายชื่อวัดในจังหวัดนครราชสีมา*. สืบค้นเมื่อ 23 สิงหาคม 2560, จาก <https://sites.google.com/a/secondary33.go.th/sanangan-phraphuthth-sasna-canghwad-nkhrachsima/baychi-ray-chux-wad-ni-canghwad-nkhrachsima-pi2560>
- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา. (2559). *ประวัติความเป็นมา*. สืบค้นเมื่อ 28 มิถุนายน 2559, จาก <http://district.cdd.go.th/pakthongchai/about-us/ประวัติความเป็นมา/>
- อนันต์ เขียวชาญกิจการ. (2553). *หลักการตลาดเพื่อการท่องเที่ยว*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- World Travel & Tourism Council (2017). *Travel & Tourism Economic Impact 2017 World*. Retrieved December 18, 2018, from <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/regions-2017/world2017.pdf>
- Yamane, T. (1976). *Statistics: An introductory analysis* (2nd ed.). New York : Harper and Row.

ผู้เขียนบทความ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สายสุนีย์ จัปโจร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำหลักสูตรระบบสารสนเทศ
และนวัตกรรมดิจิทัล คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
E-mail: saisunee.j@nrru.ac.th

รองศาสตราจารย์ ดร. สามารถ จัปโจร

รองศาสตราจารย์ประจำหลักสูตรศิลปกรรมศาสตร์
สาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
E-mail: samart.jab@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เปรมวิทย์ ท่อแก้ว

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำหลักสูตรสังคมศาสตร์
สาขาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
E-mail: premwittawkaew@gmail.com

340 ถนนสุนทรารายณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดนครราชสีมา 30000